

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“ทุกขเวทนา — ความรู้สึกที่เป็นทุกข์, ทุกขเวทนา”

คำว่า **ทุกขเวทนา** อ่านแบบภาษาบาลีว่า **ทุก - ขะ - เว - ทะ - นา** มาจากคำว่า **ทุกข** (ทนได้ยาก, ทุกข์, ไม่สบาย) กับคำว่า **เวทนา** (ความรู้สึก) รวมกันเป็น **ทุกขเวทนา** แปลว่า **ความรู้สึกที่เป็นทุกข์** โดยแสดงถึงความเป็นไปของความรู้สึกที่เป็นทุกข์ทางกาย อันเป็นผลของอกุศลกรรม และทุกข์ทางใจคือ โทมนัสเวทนา เป็นความรู้สึกที่ไม่สบายใจ เป็นอกุศล ไม่ใช่ผลของกรรม แต่เพราะเคยสะสมอกุศลมา เมื่อได้เหตุปัจจัย ความรู้สึกที่เป็นทุกข์ใจจึงเกิดขึ้น เป็นโทมนัสเวทนาที่เป็นไปกับอกุศลจิตประเภทที่เป็นโทสมูลจิต

ข้อความจากสัมโมหวิโนทนี อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก พระวิภังคปกรณ์ แสดงความหมายของทุกขเวทนาไว้ว่า

“ทุกขเวทนาที่เป็นไปทางกายและจิต ชื่อว่า ทุกขทุกข์ เพราะเป็นทุกข์ทั้งโดยสภาวะทั้งโดยชื่อ”.

ข้อความจากอัฐฐสาลินี อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก ฐัมมสังคณีปกรณ์ แสดงลักษณะของทุกขเวทนา ไว้ว่า

“ทุกขเวทนา มีการเสวยอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนาเป็นลักษณะ”

สิ่งที่มีจริงเป็นธรรม และมีจริงในชีวิตประจำวันด้วย ถ้าไม่ได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงก็จะไม่มีทางเข้าใจความจริงได้เลย **มิตมิตด้วยความไม่รู้มานานแสนนาน จนกว่าจะได้ฟังคำจริงที่พระองค์ทรงแสดง** แต่ละคำล้วนเป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกว่า เป็นธรรมไม่ใช่เรา แม้ทุกข์กาย กับ ทุกข์ใจ ก็เป็นธรรม มีจริง ๆ และมีความแตกต่างกัน ผู้ศึกษาพระธรรมต้องทราบวาทุทุกข์ทางกายเป็นทุกขเวทนา ทุกขเวทนาทางกายเป็นผลของกรรมในอดีต ไม่มีใครทำให้ และควรจะได้พิจารณาว่า ทุกขเวทนาทางกายเกิดขึ้นได้เพราะมีรูปร่างกาย กล่าวคือเมื่อมีรูปร่างกายแล้ว ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงความเจ็บไข้ได้ป่วยได้ เนื่องจากว่าร่างกายเป็นรังของโรค เมื่อมีรูปตาก็มีโรคตา มีหู ก็มีโรคหู มีจมูก ก็มีโรคจมูก เป็นต้น ร่างกายจึงเป็นรังของโรค **เมื่อมีกายต้องมีทุกข์เป็นของธรรมดา จะผิดธรรมดาไม่ได้** เพียงแต่ว่าทุกข์นั้นจะมากหรือน้อย จะเกิดขึ้นซ้ำยังไม่เกิดขณะนี้ แต่ต่อไปก็เกิดได้ โดยที่ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ว่าทุกข์ระดับไหนจะเกิดเมื่อไหร่ เพราะเป็นธรรมที่ใคร ๆ ก็บังคับบัญชาไม่ได้

บุคคลผู้ที่มีร่างกายสบายดี แต่ใจเป็นทุกข์ก็มี นี่ก็เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาเช่นเดียวกัน เพราะเหตุว่า ทุกข์ใจเป็นเรื่องของกิเลส เป็นเรื่องของอกุศลกรรม ต้องแยกด้วยความเข้าใจถึงความ

ละเอียดของสภาพธรรม ทุกข์กายเกิดขึ้นเพราะกรรมในอดีตเป็นปัจจัย แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุคคลผู้เลิศที่สุด ประเสริฐที่สุดในโลก และพระอริยบุคคลทั้งหลาย ก็ไม่พ้นจากทุกข์กายอันเกิดขึ้น เพราะกรรมในอดีตเป็นปัจจัย แต่ใจไม่เป็นทุกข์เดือดร้อนเลย

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีทุกข์กายแต่ไม่ทุกข์ใจนั้น มีอยู่ แต่ในทางตรงกันข้าม สำหรับผู้ที่ไม่มีปัญญา มีทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ หรือแม้ไม่มีทุกข์กายเลย แต่ก็มีทุกข์ใจได้

ดังนั้น ไม่ว่าจะทุกข์ทางกาย หรือทุกข์ใจ (ความไม่สบายใจ) ก็ไม่พ้นไปจากธรรม เป็นธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ทุกข์ทางกายเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเป็นผลของอกุศลกรรม เป็นทุกข์เวทนาที่เกิดร่วมกับอกุศลวิบากทางกาย เกิดขึ้นโดยที่ไม่มีใครทำให้เลย ความเจ็บปวด ความไม่สบายทางกาย ต้องเป็นเฉพาะทางกายเท่านั้น แต่สำหรับผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ อกุศลจิตย่อม เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ เมื่อได้รับทุกข์ทางกายแล้ว สภาพจิตที่เกิดต่อขึ้น เป็นอกุศลจิตประเภท ที่เป็นโทสมูลจิต ซึ่งเวทนาที่เกิดร่วมกับโทสมูลจิต มีเพียงเวทนาเดียวเท่านั้น คือโทมนัสสเวทนา อันเป็นเวทนาที่ทำให้เกิดความไม่สบายแก่จิต ขณะที่เกิดความไม่ชอบไม่พอใจ แม้จะเล็กน้อย ก็เป็นโทสมูลจิต ที่มีโทมนัสเวทนาเกิดร่วมด้วยเสมอ ความจริงเป็นอย่างนี้ ไม่มีใครไปเปลี่ยนแปลงได้ สำคัญที่ความเข้าใจถูกเห็นถูกว่า เป็นธรรมที่มีจริง ทุกข์เวทนาที่เกิดทางกาย ก็เป็นธรรมที่มีจริง ความไม่สบายใจ อันเป็นโทมนัสสเวทนา ก็เป็นธรรมที่มีจริง ไม่ใช่เรา และจะเข้าใจความจริงนี้ได้ ก็ต้องอาศัยการฟัง การศึกษาพระธรรม สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปตามลำดับจริง ๆ

การที่จะพ้นทุกข์ในสังสารวัฏนั้น ก็จะต้องพ้นทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ โดยการรู้แจ้งอริยสัจจธรรมจนถึงขั้นที่จะไม่มีการเกิดขึ้นอีกเลย มิฉะนั้นแล้ว ถ้ายังมีการเกิดขึ้น ก็เป็นไปไม่ได้ที่จะพ้นจากทุกข์กาย เพราะเหตุว่าทุกข์กายเกิดขึ้นเพราะอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้วเป็นปัจจัย ส่วนที่จะพ้นจากทุกข์ใจนั้น ก็ต้องอบรมเจริญปัญญาสามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจจธรรม จนกระทั่งถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล จึงสามารถที่จะไม่มีโทสมูลจิตเกิดอีกได้เลย และที่จะหมดสิ้นจากกิเลสทั้งหลายทั้งปวง ก็ต้องบรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์

การที่จะไม่มีทุกข์ใจนั้นก็ต้องมีปัญญา เพราะปัญญาคือหน้าที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงและเป็นสภาพธรรมที่ดับกิเลส ปัญญาของคนหนึ่งจะไปดับทุกข์ให้อีกคนหนึ่งนั้นเป็นไปไม่ได้ ต้องเป็นปัญญาของผู้หนึ่งเอง โดยเริ่มที่การฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปตามลำดับ ที่สำคัญคือไม่ขาดการฟังพระธรรมเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เพราะรู้ว่า สิ่งที่มีจริงเป็นสิ่งที่รู้ยาก จึงต้องอาศัยความอดทน ไม่ย่อท้อในการฟังในการศึกษาพระธรรมเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูก สะสมเป็นที่พึ่งต่อไป.

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖